

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нестабільна економічна ситуація в Україні справляє негативний вплив на діяльність підприємства. У цих умовах гостро постає проблема повноти і доцільності використання виробничого потенціалу, базовою складовою якого є техніко-технологічний потенціал (ТТП).

Основою ефективного використання ТТП є достовірне і своєчасне оцінювання його економічної складової з метою виявлення можливих перспектив розвитку та удосконалення підприємства. Реалізація техніко-технологічного потенціалу покликана забезпечити належні матеріальні умови для здійснення господарської діяльності підприємства, збереження необхідного обсягу виробничих і товарних запасів, проведення транспортних, вантажно-розвантажувальних, фасувальних та інших операцій.

Питанню оцінки і діагностики виробничого потенціалу загалом та техніко-технологічного зокрема присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних фахівців. Серед них варто виділити дослідження О.І. Анчишкіна, Л.І. Абалкіна, В.С. Немчинова, К.Г. Воблого, С.Г. Струмиліна, Р.О. Білоусого, В.М. Архангельського, О.І. Самоукіна, Д. Бегга, Р. Дорнобуша, І.М. Репіної, П.А. Фоміна, О.І. Олексюка, Ф.І. Євдокимова, Н.С. Краснокутської, І.О. Войцеховської та інших [1-8].

Незважаючи на наявність публікацій, ряд завдань теоретично-методичного обґрунтування оцінки економічної складової техніко-технологічного потенціалу промислових підприємств залишається недостатньо вивченим як у теоретичному, так і в прикладному аспекті, зокрема питання проблемної та експрес-оцінки на реальних машинобудівних підприємствах.

У статті поставлено завдання – виявлення особливостей оцінки економічної

складової техніко-технологічного потенціалу промислового підприємства.

На сьогоднішній день не існує чіткої комплексної методики оцінки використання техніко-технологічного потенціалу економічного суб'єкта. Методи, що застосовуються, дозволяють оцінити деякі етапи дослідження технічного потенціалу, а саме: ефективності використання стратегій та прийнятих управлінських рішень. Якщо впровадити механізми і нормативи оцінювання стану ТТП, можна буде уникнути багатьох несприятливих ситуацій.

Існує декілька підходів до проведення діагностики діяльності підприємства, що базуються на структуруванні, виявленні головної ланки, встановленні причинно-наслідкових зв'язків, узагальненні отриманих результатів. Найбільш поширені способи оцінки:

оцінка потенціалу за допомогою індикаторів техніко-технологічної складової економічної безпеки (індикаторний метод оцінки потенціалу) [1];

оцінка техніко-технологічного потенціалу високотехнологічного підприємства (комплексний метод оцінки потенціалу) [2];

оцінка ТТП через оцінку механізмів та обладнання як основу техніко-технологічного потенціалу (критеріальний метод) [3];

моніторинг системи кількісних і якісних показників економічної безпеки на рівні підприємства (комплексний метод оцінки) [4];

аналіз ТТП за допомогою кількісної оцінки можливостей відновлення виробничого потенціалу (стратегічний метод оцінки) [5];

оцінка ТТП через вартість технології та технологічну функцію (комплексний метод оцінки) [6].

Ці методики дозволяють проаналізувати такі групи показників:

- виробничі (темп відновлення основних виробничих фондів (ОВФ); реальний рівень завантаження виробничих потужностей; ступінь зношування ОВФ; частка НДДКР у загальному обсязі робіт; продуктивність праці; динаміка виробництва; частка НДР у загальному обсязі НДДКР; стабільність виробничого процесу; питома вага виробництва у ВВП; оцінка конкурентоспроможності продукції; вікова структура й технічний ресурс парку машин і устаткування; фактичний і необхідний обсяг інвестицій; рівень інноваційної активності; рівень рентабельності виробництва; рентабельність власного капіталу підприємства);

фінансові (фондовіддача ОВФ; фондоозброєність праці; повна собівартість об'єкта оцінки; відновлена собівартість об'єкта оцінки; базова собівартість об'єкта оцінки; ресурсні резерви збереження і розвитку виробничого потенціалу; резерви управління з формування потенціалу підприємства, адаптованого до ринкового середовища);

технологічні (величин техніко-технологічного потенціалу високотехнологічного підприємства; показник віддачі активів техніко-технологічного потенціалу підприємства; показник відносного приросту чи зниження техніко-технологічного потенціалу підприємства в аналізованому періоді порівняно з базовим періодом; вартість технології виробництва; рівень технології).

Кожний метод має свої недоліки у використанні, тому найефективнішими є прикладні моделі, які поєднують кілька ознак та скорочують коло обмежень, це підтверджується роботами Ф.І. Євдокимова, В.Ф. Лисякова, М.А. Бендикова, О.С. Федоніна, І.М. Репіної, О.І. Олексюка та інших.

Можливо оцінити потенціал підприємства за допомогою: вартості; номенклатури та якості продукції, що реально виробляється; складу обладнання; тривалістю виробничого циклу; міри наукоємності. Однак доцільніше використання комплексного методу з уведенням додаткового показника – інтегральний екологічний рівень, що приводить до мінімальної кількості обмежень.

Матеріали, паливо й енергетичні ресурси, що використовуються, та міра забруднення навколишнього середовища взає-

мозв'язані між собою. Пропонується прийняти екологічно безпечне виробництво за 1. Використання альтернативних джерел енергії, нетоксичних і безвідходних матеріалів також дорівнює 1. На підставі цих даних розраховується інтегральний екологічний рівень технології:

$$PT_e = VB \cdot AD \cdot M,$$

де PT_e – інтегральний екологічний рівень технології;

VB – показник безпечного виробництва;

AD – показник використання альтернативних джерел енергії;

M – показник використання нетоксичних і безвідходних матеріалів.

Дане значення повинно прагнути до 1.

Запропонована методика дозволяє перекрити такі обмеження інших варіантів, однак вона має ряд обмежень: труднощі при оцінці нематеріальних активів та визначення рівня технології, що є дуже важливими показниками.

Виходячи з вищевказаного можна зробити висновок, що оцінка економічної складової потенціалу промислового підприємства – це аналіз та оцінка показників роботи, прихованих можливостей підприємства на основі результатів його діяльності з метою виявлення можливих перспектив розвитку потенціалу, удосконалення виробництва, технологічного і технічного оснащення, рівнів технології та технічної бази.

Висновки. Проведене дослідження методів оцінки економічної складової техніко-технологічного потенціалу промислових підприємств дозволяє стверджувати, що кожен з них має значні обмеження, вплив яких можливо суттєво зменшити при застосуванні на їх базі комплексного методу, з уведенням додаткового показника у вигляді інтегрального екологічного рівня. Це дозволяє підприємству виробляти більш якісну, екологічно безпечну продукцію, крім того, зменшити її собівартість. Такий підхід зумовлює необхідність подальших емпіричних досліджень з метою розвитку та підвищення ефективності результатів оцінки економічної складової техніко-технологічного потенціалу.

Література

1. Евдокимов Ф.И. Индикаторы технико-технологической составляющей экономической безопасности предприятия / Ф.И. Евдокимов, В.С. Белозубенко // Экономика и маркетинг в XXI веке: материалы 3-й междунар. науч. конф. студ. и мол. ученых (г. Донецк, 17-19 мая 2002 г.). – Донецк, 2002. – С. 18-20.
2. Євдокимов Ф.І. Оцінка техніко-технологічного потенціалу високотехнологічного підприємства / Ф.І. Євдокимов, В.Ф. Лисяков // Наукові видання ДонНТУ. Економічна серія. – 2005. – Вип. 97. – С. 25-30.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: посібник / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
4. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – Вып. 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mevriz.ru/articles/2000/2/863.html>.
5. Чичкало-Кондрацька І.Б. Новий підхід до оцінки резервів відновлення розвитку виробничого потенціалу підприємств / І.Б. Чичкало-Кондрацька // Регіональні перспективи. Наук.-практ. журн. – Вип. 1 (8). – Кременчук: Асоціація «Перспектива», 2000. – С. 18-20.
6. Управління потенціалом підприємства / [І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих та ін.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.
7. Абалкин Л.И. Диалектика социальной экономики / Л.И. Абалкин. – М.: Мысль, 1981. – 231с.
8. Архангельский В.Н. Управление научно-техническим прогрессом в машино-

строении / В.Н. Архангельский, Л.Е. Зиновьев. – М.: Машиностроение, 1983. – 120 с.

References

1. Evdokimov, F.,I., Belozubenko, V.,S. (2002) 'Indikatory tekhniko-tekhnologicheskoy sostavlyayushchey ekonomicheskoy bezopasnosti'. Ekonomika i marketing v KhKhl veke'. Materialy 3-y mezhdunar. nauch. konf. stud. i mol. uchenykh (Donetsk, 17-19th of May 2002). Ukraine: Donetsk. pp. 18-20.
2. Yevdokymov, F.,I., Lysyakov, V.,F. (2005) 'Otsinka tekhniko-tekhnolohichnoho potentsialu vysokotekhnolohichnoho pidpryyemstva'. Naukovi vydannya DonNTU: Ekonomichna seriya. 97. pp. 25-30.
3. Krasnokut's'ka, N.,S. (2005) Potentsial pidpryyemstva : formuvannya ta otsinka. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury.
4. Bendikov, M.,A. (2000) 'Ekonomicheskaya bezopasnost' promyshlennogo predpriyatiya v usloviyakh krizisnogo razvitiya'. 2. <http://www.mevriz.ru/articles/2000/2/863.html>. [accessed 1 January 2012].
5. Chychkalo-Kondrats'ka, I.,B. (2000) 'Novyy pidkhid do otsinky rezerviv vidnovlennya rozvytku vyrobnychoho potentsialu pidpryyemstv'. Rehional'ni perspektyvy. 1 (8). Ukraine: Kremenchuk: Asotsiatsiya «Perspektyva».pp. 18-20.
6. Dolzhans'kyy, I.,Z., Zahorna, T.,O., Udalykh, O.,O., Et. al (2006) Upravlinnya potentsialom pidpryyemstva. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury.
7. Abalkin, L., I. (1981) Dialektika sotsial'noy ekonomiki. Moscow: Mysl'.
8. Arkhangel'skiy, V.,N., Zinov'ev, L.,E. (1983) Upravlenie nauchno-tekhnicheskim progressom v mashinostroenii. Moscow: Mashinostroenie.

Надійшла до редакції 07.06.2012 р.